2. aarg. Nr. 2.

Anarkisten

Utkommer vær 14. dag — Abonnement mottas paa postkontorer i in- og utlan. I Kr.a: Vibes g. 8, 4. et. og Storgaten 20, 4. etg. — Koster 40øre kvartalet

Redaktør: KRISTOFER HANSTEEN, Vibes gate 8, 4. etg.

Torsdag 23. februar.

„Det kooperative magasin."

Kristiania kooperative selskapers bestyrelser har utstet følgende

Indbydelse

til tegning af medlemmer i aktieselskabet „Det kooperative magasin".

Undertegnede bestyrelser af de ko-operative selskaber i Kristiania indbyder herved i henhold til omstaaende lov til stiftelse af et selskab med det formaal at drive kooperativ handel (med udbytte paa kjøb med manufaktur- og andre varer (undtagen kolonial- og fedevarer).

Indtrædelsespengene (kr. 1.00 betales ved tegningen.

Indtil forretningen kan sættes igang, indbetaler hvert medlem mindst kr. 5 pr. maaned, indtil en aktie kr. 20.00) er indbetalt. Senere indbetales i h. t. lovene kr. 5.00 halvaarlig.

Indbetalinger skal ske uden paakrav til et af de ko-operative selskaber.

Selskabet konstitueres, naar der er tegnet mindst 300 medlemmer, men kan ikke begynde sin virksomhed, før enten mindst 300 medlemmer har indbetalt mindst 1 aktie (20 kr.) hver eller mindst 500 medlemmer har indbetalt mindst ½ aktie (10 kr.) hver.

Kristiania, 17. november 1898.
(Navne).

Det er overordentli glædeli, at kooperationen tar til.

Imidlertid er det allerbest, at kooperationen drives som ren kooperation, det vil si fulstændi fri for profitgivning til kapital.

Som man ser av indbydelsen, foreslaaes ossaa „Det kooperative magasin" bygget paa aktier.

I de love for „Det kooperative magasin", som staar offentlijort i „Kooperatøren", sees, at vært medlem maa ha minst 2 aktier a 20 kroner; men envær kan forøke sine aktiers antal til 100, vilket er det største antal, noen kan eie. — Som renteudbytte betales der for vær fult inbetalt aktie intil 5 pct.

Selskapet blir, som ossaa inbydelsen lyder, fra bejynnelsen et selskap av aktionærer, ikke et selskap av kooperatører.

Vor mange arbeidere vil kunne være med i dette selskap fra bejynnelsen? At betale 5 kroner maaneten i 4 maaneter, kan neppe noen av de arbeidere formaa, der tjener 20 kroner uken eller derunner og har familie, og selv folk, der tjener op til 25 kroner uken, kan vanskeli jøre det, vis de har mange børn. Mere en 25 krorer uken tjener kun faa av Kristiania arbeidere.

Var det ikke bedre, om man dannet et kooperativt selskap, og de, der kunne betale 5 kroner om maaneten eller mere, betalte dette; de, der kun kunne betale mindre, betalte mindre, og de, der intet kunne betale, betalte intet. Alle de indbetalte penge betraktedes som laan, vorav der gives rente.

Disse laan skulle saa infries snarest muli, f. eks. med minst 10 pct. om aaret, naar dette lot sei jøre, bejynnelsesaaret untaget. — Det var jo heller ikke utelukket, at noen ville gi sit laan rentefrit.

Selskapet ville ved dette bli ganske uavhængi.

Selskapet ville da i første aar kun gi meget lave procenter paa kjøp; men naar det laante var tilbakebetalt, ville jo procenterne paa kjøp bli saa meget større. Man ville jo ossaa maatte tilbakeholle vært aar saa mange penge, at forretningen kunne fortsætte; men av disse penge hadde jo selskapet ingen renter at betale, som det ville ha av de penge, som kom in ved stadi aktieteining av alle nye med lemmer, og disse insparte renter var kjøpernes vinning.

Man ville ved dette ungaa det, som er hovedfeilen ved de hittil dannete kooperative selskaper, af arbejderne, de mange fattie medlemmer, som ikke kan ta mere æn de foreskrevne aktier ved at la sine procenter paa kjøp bli staaende inne, betaler renter til de bedre situerte medlemmer, der kan ta aktier for op til 2000 kroner.

Det er ikke tvil om, at ordningen uten aktier ville skaffe kooperationen større tilslutning.

Vi kjenner mange, der nu interesserer sei for kooperation, og som bor i nærheten av de kooperative utsalgsteder; men som ikke meller sei in av hensyn til de mere velsituerte med mange aktier. De synes, at der er fusk i tingen. Og vi har ossaa erfaring for, vor vanskeli det er at faa folk, der ikke kjenner kooperationen før, til at melle sei in, dels fordi man fortæller, at det er en forening til fordel for kjøperne, men saa heller ikke kan nækte, at der er noen, som har fordel av det paa annen maate; dels fordi den tvungne teining av de tre aktier jør, at man ikke har noen fordel at stille den fattie kjøper i utsikt før om mange aar, naar hars procenter paa kjøp har dækket de 3 aktier. Og naar dette er tilfælle med kooperation for kolonialvarer, vor meget mere vil det ikke være tilfælle med kooperation for andre varer, vorav man kjøper mindre, og derfor den fattie kjøper enuu mindre kan øjne den tid, da hans procenter paa kjøp vil ha dækket de 40 kroner til 2 aktier. 5 a 7 aar vil det ganske vist minst vare for arbeideren med jennemsnitsintækter. Da foretrækker han eller hun at bli fri og kunne vælge varer hos den kjøbman, som i øieblikket sæller best og billist.

Vi vil opfordre bestyrelserne

for de kooperative selskaper til at sammenkalle Kristiania publikum til et offentli møte til diskussion om dannelsen av et selskap for kooperation med alle varer untagen kolonial- og fedevarer.

Vis et saadant selskab blir dannet, vad vi med bestemthet maa anta vil ske, vil vi foreslaa det følgende fremgangsmaate:

Selskapets medlemmer skyter efter evne penge sammen, straks og ved maanetlie bidrag, forat foretagen det kan komme igang. Pengene blir at betrakte som laan til selskapet. Selskapet opfordrer dem, der allerede har teinet sei som akitonærer i et „kooperativt magasin“ til at overlate selskapet de teinete beløp som laan. Vis de sistnævnte slutter sei til selskapet eller i allefal opgir sit aktieforetagene, antar foretagenet navnet „Det kooperative magasin“. Alle de inkomne penge betaler „Det kooperative magasin“ tilbake snarest jørli, med 5 pct. aarli rente.

Man vil herved ganske vist fra bejynnelsen av trække flere med til foretagenet, og man vil komme væk fra det besynderlie fænomæn, at en haanful mæn inbyder Kristiania publikum til at bejynne et kooperativt foretagene efter av inbyderne paa forhaan affattete love, der ikke engang forelægges dem, der ønsker at kooperere, til drøftelse og vedtagelse eller forkastelse.

Menneskeaabe, som tror paa en „Gud“,
slynget tilveirs ved et menneskebud,
sætter forstanden ifare.
Dogmernes snærende, uklare glans
lægger et slør over hjerte og sans.
Menneske, tag dig ivare!

Menneske, spis du af kundskabens træ,
det høiner tanken, og øiet faar se
naturen i sandhedens vælde.
Ansvaret vaagner i ondt og i godt,
selv vil du dømme, — men daarskabens slot
og afgudens liv skal det gjælde!

à.

Filippinernes annen bøddel jør De forenete stater sei nu fortjente til at kalles. De har nyli nedslaktet 4000 filippinere. Saadan optræder staten som befrier.

Anarkisme og Socialsme.

Udviklingen gaar frem dag for dag; i samme maal vinder selvfølgelig oplysningen ogsaa rum blant dem, som hidtil har manglet den, nemlig arbejderne.

Og med oplysningen udvikles arbejderen for reformer og gaar paa for at faa bedre livsvilkaar, og arbejderne synes da, at det, hvortil de nærmest maa søge tilflugt og slutte sig, er „socialismen“; — og dette er vel ikke uden grund, thi arbejderen har levet i saadanne usle og elendige forhold, at han griber det første og nærmeste, der blot kan hjælpe ham, eller synes at kunne det.

Derfor slutter arbejderne sig til „socialdemokratiet“ uden at søge efter og udfinde, hvad en „socialistisk stat“ vil føre til. Det synes dem nok, at privat-ejendommen falder bort, idet det jo er den, der staar over dem og trykker dem; arbejderne mener, at naar denne falder væk, da vil de andre overstyrerere falde væk af sig selv.

Nej! under en „socialistisk“ stat vil der aldrig falde andre end nogle enkelte overstyrere — men der vil saa omtrent blive paafort individerne tvangsformer som — om end ikke fuldstændig, saa dog stækt nærmer sig de tidligere tilstande under de tidligere tvangsformer.

* *

Om end socialismen har temmelig stor magt nu i denne tid, saa er grunden dog ikke den, at den er retfærdig i sin helhed; thi det kan den aldrig bli, saalænge den paaføier nogen tvang, men hvis den reformerer sig og afkaster alle tvangsformer, da vil den jo blive til anarkisme, og det kan man jo ikke tænke sig nu; thi i saafald kunde socialismen ikke regnes med. Grunden til at arbejderne slutter sig til socialismen og ikke til anarkismen er uomtvistelig fornemmelig den, at enkelte af disse (anarkisterne) i deres fortvilede kamp for tilværelsen ikke kan styre sine tanker, men lader disse i forvansket form gaa over til øjeblikkelig handling i nedslaaen af enkelte af disse udyr, der prangende paa troner afgiver befalinger til de mest skaanselsløse krige — massemord, altsaa akkurat det samme, kun i større maal. Se kun tilbage paa den store franske revolution — der var den første opbrusen af frihedens store krav. „Ned med kronehovederne“, saaledes lød raabene for et aarhundrede siden, men da laa friheden endnu i svøb, derfor kunde raabene ikke høres langt nok, men skulde komme til at lyde nu, et hundrede aar efter, lad os da haabe, at det maa samle sig i et system, som vil føre til maalet, og ikke blot blive et udbrud af fortvilelse.

Lad os snart se retfærdigheden bane sig vej, trods den store uvidenhed, der endnu findes mange steder; men *ingen reform er retfærdig uden frihed* i alt, og dette vil ikke findes under en socialistisk stat, intet steds er friheden at finde i fuldeste maal uden i

Anarki!

Carl Nordbye.

Kooperation i Amerika.

Artikkelen Kooperation i nr. 13 af „Anarkisten“ interesserede mig meget, og jeg besluttede at sende mit lille bidrag.

Ifølge min opfattelse er der to maal vi maa have for øie og tragte efter, nemlig: frihed og livsopholdet. En social bevægelse eller philosofi, som absolut fordrer disse to, vil blive den seirende.

Den første fordring: frihed opnaaes kun ved fulstændig udryddelse af menneskers regering over mennesker.

Den anden fordring: livs-opholdet vil erholdes i fuldeste maal igjennem fri-kooperation, hvilket til slutning maaske vil ende i fuldstændig kommunisme.

Sam-arbeide i fuldstændig frihed vil løse alle problemer, som kan løses.

Anarkisterne eller frie socialister fordrer baade frlhed og livs-opholdet. De siger: afskaf al autoritet. Frigør alle naturlige erhvervskilder fra regeringers og monopolisters greb, og vi vil da kooperere som frie mennesker.

Statssocialisterne eller socialdemokraterne glemmer derimod den første og vigtigste fordring: frihed. De siger: Lad os have mere autoritet, mere regering. Lad staten eje og bestyre alt, og vi vil da alle blive tvungen til at arbeide for den og adlyde majoritetens befalinger og vort livs-ophold vil være os sikret.

Med ovenstaaende har jeg prøvet at vise forskellen imellem socialisme i frihed og socialisme i tvang.

I kooperative kolonier ser man ogsaa disse to retninger, og i de fleste tilfælde har de staaet side om side.

Saadanne kooperative foretagender, som har det mindste antal af regler og love, og som indgriber mindst i deres medlemmers private affærer, har altid trives bedst.

De derimod, som har et indviklet organisationstsystem og prisgiver individet til majoritetens tyranni, gaar i regelen tilgrunde.

Der findes naturligvis undtagelser fra denne regel, som for eksempel, hvor medlemmerne er under en eller anden religiøs humbugs indflydelse; der kan lederne have let seilads, personlig frihed kjendes ikke, der hedder det blot: „Saaledes siger Herren“.

Der findes mange kooperative foreninger i Amerika. Blandt andre kan jeg nævne „The Labor Exchange“ og „American Trades Alliance“; disse to har grene eller filialer paa mange steder i landet. Desuden findes der mange andelsmejerier, forbrugsforeninger, irrigationsforeninger, gensidige hjælpeforeninger og lignende, og saa har vi de kooperative kolonier, af hvilke der har været mange i Amerika, nye springer op som paddehatte og mange er gaaet tilgrunde.

Den koloni, som vil være af størst interesse for anarkister, og som jeg derfor vil beskrive, gaar under navn af Joes Bay kolonien.

Foreningens navn er Mutual Home Association, (Gensidig hjemsteds forening). Den har købt et stykke land, hvoraf en del er maalt ud til en by, som skal kaldes Home City (Hjemmets stad); det er beliggende ved en af Puget Sunds mange bugter, kaldet Joes Bay i staten Washington.

Den har ogsaa gjort kontrakt med en mand om købet af et andet stykke land, som skal betales efterhaanden, som kolonister tager det i brug.

Koloniens første og vigtigste formaal er at forsyne sine medlemmer med hjem, som ikke pantsættes eller bruges til speknlation.

Dette er opnaaet paa følgende maade;

Foreningen er incorporeret, ligesom ethvert andet aktieselskab, under staten Washingtons love, for den hensigt at købe og holde land.

Derefter udsteder den medlemsbeviser. Et saadant bevis giver til til modtageren deraf, og hans arvinger efter ham, fuldstændig og uinskrænket brug af det antal acres land, han har forlangt. Det lovlige skøde paa landet blir altid i foreningens værge. — Medlemmet betaler akkurat det samme for en acre, som foreningen har betalt, og en dollar extra for beviset, denne dollar bliver anvendt til at dække udgifterne for skøder, beviser og lignende. Foreningen betaler skatten til regeringen, hvert medlem betaler sin andel af denne skat i forhold til det antal acres land han har brugsret til. — Naar medlemmerne holdt skøderne personlig, da vilde regeringen beskatte enhver særdkilt, og jo mere en person havde forbedret sit land, desmere vilde han eller hun blive straffet med skat, medens den, som intet havde udrettet, vilde næsten gaa fri. Naar alle betaler eens for hvor acre, og foreningen betaler det hele samlet, da vil det være ligelig og retfærdig fordelt. Paa denne maade vil Henry George's filosofi „The single tax“ blive gennmført til en vis grad saa langt, som kolonierne strækker sig.

Naar et medlem dør, da bestemmer han, hvem der skal ha retten efter ham, og foreningen giver da et bevis til vedkommende ved modtagelsen af en dollar. Ifald han ikke har nogen arvinger, og ikke har gjort nogen bestemmelse, da vil brugs-retten falde tilbage til foreningen, som vil udlevere et bevis paa dette land til et nyt medlem, ved modtagelsen af en dollar.

Ifald foreningen skulde modtage land som fvivillig gave, da maa den ogsaa lade retten til dette gaa til nye medlemmer ved mvdtagelsen af en dollar for beviset.

Der maa aldeles ikke vindes eller tabes ved disse transaktioner.

Foreningen er simpelthen et middel til at faa frit land udenfor pantsættelsens og spekulationene omraade. Dette maal kan naturligvis ikke opnaaes fuldstændig, saalænge vi har regeringer, men kolonien vil arbejde henimod dette maal saa langt, som det kan lade sig gøre under nuværende forholde.

Koloniens andet formaal er kooperation, og dettə vil blive fremmet saa vidt, som det er praktisk.

Mutual Home Association har ikke noget at gøre med industrier eller samarbeide. Den er alene oprettet for at sikre medlemmerne deres hjem, og i fremtiden løse problemet: frit land. Medlemmerne vil kooperere fuldstændig uafhængig af foreningen. Et medlem er sikker paa besiddelsen af hans hjem, enten han kooperere med andre eller ikke. Dette er frihed.

Medlemmerne vil danne uafhængige grupper ved gensidig overenskomst, som vil arbeide i forskellige industrier. Der er dannet to af disse. Den første kalder sig Home City Group nr. 1. Dens industri er at fælde trær og lave favnebrænde. Hele omegnen er bevoxet med store skove, som de kan hugge i, saa meget de vil. De fleste af koloniens medlemmer. tilhører denne gruppe. Den er bunden sammen ved meget faa regler.

De har en mand, som er kasserer og sekretær, og enhver arbeider i gruppen melder til denne mand, hvor mange timer han har arbeidet. Naar brændet er solgt, faar enhver sin andel, fradraget nogle faa procent til anskaffelse og vedligeholdelse af redskaber og nogle procenter til et fond, som bruges til at betale arbejdere, som gaar ud af gruppen for deres andel af i redskaberne. Enhver modtager og giver i forhold til de timer, de har arbeidet.

Dette er de vigtigste punkter i overenskomsten.

En anden gruppe er dannet, som udgiver ugebladet „Discontent“, (Utilfredshed), som bringer nyheder om kolonien og forsvarer frihedens sag.

Jeg kjender ikke denne gruppes arbeidsmethode.

Følgende uddrag af breve, som jeg har modtaget fra O. A. Verity, sekretæren for Mutual Home Association vil være af interesse.

. . . . Jeg var medlem af The Glennis Co-operative Industrial Association, som var en statssocialistisk koloni. Vi producerede i overflod, men disse evige indskrænkninger, som findes i en vel reguleret bi-lovskommune blev dens undergang.

. . . . Socialisterne vil ikke skade anarkisterne (i Home City); thi foreningen befatter sig ikke med nogen industrier, men er kun organiseret for at holde skøder til land, og da der fordres alle medlemmernes stemme for at forandre vor overenskomt, „kan de ikke forandre den til frihedens ødelæggelse“.

Et antal socialister kan have deres sav-mølle etc. og vælge deres embedsmænd fra præsident og ned til sav-smulekjører; men en gruppe av anarkister kan have deres savmølle ved siden af, uden nogen socialistisk indblanding; men jeg tror nu, at de vil alle enes paa en intelligent maade, og hvis de ikke kan arbejde tilsammen, da kan de arbeide i forskellige grupper og ombytte (exchange) deres produkter.

. . . . „Ægteskabs-ideen er i overensstemmelse med kirkens bigote og overtroiske ideer og har i den henrundne tid været brugt til at gøre kvinden til mandens slave.“

Af ovenstaaende uddrag vil det sees, at der er plads i kolonien for individualisme, kommunisme og kooperation efter stas-socialistisk mønster. Alle planer kan prøves ved siden af hinanden og uden at skade hinanden, og den plan, som da er den mest levedygtige vil have mest fremgang.

For nærmere underretning om denne koloni, skriv til O. A. Verity, Lake Bay, Washington, U. S. A.

Jeg ønsker ogsaa at henlede læsernes opmærksomhed paa, at nogle frisindede mænd og kvinder har sluttet dem sammen for at oprette en ny koloni, som skal være fuldstændig kommunistisk. De har udsendt følgende inbydelse igennem de anarkistiske blade.

Nogle anarkist-kommunister, som er bleven trætte af lønslaveriet og en ensom tilværelse i midten af et overtroiske samfund, har besluttet at starte en anarkist-kommunistiskny-ideal koloni i staten Kalifornia, nær ved en stad, og leve i operensstemmelse med deres ideer, saavidt som forholdene vil tillade det under det nuværende system.

Mænd og kvinder, som ere fri for al overtro (ægteskaaelig indbefattet) og som er villige til at slutte dem til en koloni af frisindede mænd og kvinder, ere herved indbudte til at sende deres navne og adresser og opgive, hvormange midler de besidder.

En kammerat reiser nu omkring for at finde en passende lokalitet.

For nærmere underretning skriv til P. O. Box 695, Riverside, California eller til Free Society, 43 Sheridan Street, San Francisco, California.

Muligvis jeg kan senere give underretning om andre ko-operative forsøg i Amerika.

Deres for frihed
N. J. Jørgensen,
Salt Lake City, Utah.

Av „Fridom“, Ivar Mortensons tidsskrift, er utkommet et nyt hefte med følgende inhol: Eige eller leige. — Eit fritt samnøyte. — Fyremonir ved samnøyte. — Vegen til samnøyte. — Alfarvegen. — Braatake. (æventyr).

Engelske fængsler.

Av

Oscar Wilde.

(Oversat af E. C.)

(Fortsat.)

—o—

Dommere og embedsmænd, i regelen temmelig dumme mennesker, putte ofte børn ind i 8 dage og give dem da en eller anden straf, som de er berettigede til at idømme. De kalde dette „ikke at sende et barn i fængsel". Det er naturligvis en idiotisk opfattelse af dem. Et barn kan ikke forstaa spidsfindigheder, om det er i varetægtsarrest eller i fængsel. Det skrækkelige for det er: overhovedet at være der. I menneskelighedens øjne skulde det være noget skrækkeligt, at det overhodet er der.

Denne skræk, som behersker barnet ligesaa vel, som den behersker det voksne menneske, bliver naturligvis over al maade forstærket ved cellesystemets ensomhed. Ethvert barn er indespærret i treogtyve af fireogtyve timer. Dette er det skrækkelige ved sagen. At spærre et barn inde i en mørk celle om dagen i treogtyve timer er et eksempel paa dumhedens grusomhed. Naar et individ, en fader eller en formynder vilde gøre noget af den slags ved et barn, vilde han blive straffet strængt. Beskyttelsesforeningen mod børneplageri vilde tage sig af sagen. Fra alle sider vilde der rejse sig det stærkeste ramaskrig over en saadan grusomhed. Men vort eget samfund gør selv noget endnu værre, og for et barn, som saaledes bliver behandlet af en uforstaaelig abstrakt magt, for hvis begrundelse det ingen forstaaelse har, er saadant noget meget værre, end naar det udgik fra hans fader eller moder eller en anden bekendt. Den umenneskelige behandling af et barn er altid umenneskelig, fra hvem den saa end stammer. Men den umenneskelige behandling, som udgaar fra samfundet, er for barnet skrækkeligere, fordi der mod den ikke gives nogen anraabelse om barmhjærtighed. En fader eller en formynder kan blive rørt, saa at han tager barnet ud af det mørke øde rum, i hvilket det er indespærret. Men en fangevogter kan det ikke. De fleste fangevogtere er oprigtige børnevenner. Men systemet forhindrer dem i at yde barnet nogensomhelst bistand. I fald de gør det som nu med opsynsmanden Martin, bliver de afskedigede.

Det andet, som et barn har at lide under i fængslet, er sult. Den føde, det faar, bestaar af et stykke fængselsbrød, som sædvanlig er daarligt bagt, og en krukke vand til frokost ved halv syv-tiden. Klokken tolv faar de middagsmad, som bestaar af en tallerken havregrød, og klokken halv seks faar de et stykke tørt brød og en krukke vand til aften. Denne næring frembringer hos en stærk voksen mand altid en eller anden upasselighed, særlig naturligvis diarré og som følge deraf svækkelse. I virkeligheden bliver der i hvert større fængsel regelmæssig givet stoppende medicin af fangevogterne, som om det faldt af sig selv. Men hvad barnet angaar, saa er det i regelen overhovedet ikke istand til at spise kosten.

Enhver, som forstaar sig noget paa børn, ved, hvor let et barns fordøjelse bliver forstyrret ved den megen græden eller ved sorg og sindslidelser. Et barn, som har grædt den hele dag og maaske den halve nat i en øde mørk celle og plages af skræk, kan simpelthen ikke spise saadan slet grov kost. I tilfældet med det lille barn, som fangevogteren Martin gav biscuits, græd barnet tirsdag morgen af sult og var fuldkommen ude af stand til at tage det brød og vand til sig, der blev givet det til frokost. Martin gik, efter at han havde bragt frokosten omkring, ud og købte nogle biscuits til barnet, idet han hellere vilde gøre det end at se barnet dø af sult. Det var fra hans side en smuk handling, og det blev af barnet modtaget saa taknemligt, at det uden at have en anelse om fængselsreglementet, fortalte til en overopsynsmand, hvor venlig denne fangevogter havde været imod det. Følgen deraf var naturligvis en anmeldelse og afskedigelsen.

Jeg kendte Martin meget godt; han var i de sidste syv uger af mit fangenskab min fangevogter. Jeg var overrasket over den sjeldne venlighed og menneskelighed, hvormed han talte til mig og de øvrige fanger. Venlige ord er meget værd i fængslerne; og et simpelt „godmorgen" eller „god aften" gør én saa lykkelig, som det er muligt i fængslet. Han var altid mild og venlig. Jeg mindes et andet tilfælde, hvor hun viste sig meget venlig ligeoverfor en af fangerne, og jeg tager ikke i betænkning at omtale det. En af de skrækkeligste tilstande i fængslet er de slette hygieniske indretninger. Det er ikke tilladt fangerne under nogen omstændighed at forlade cellen efter klokken $6^1/_2$. Naar han altsaa lider af diarré, maa han benytte sin celle til kloset og tilbringe natten i en meget stinkende og usund luft. Nogle dage før min løsladelse gjorde Martin klokken halv otte med en af overfangevogterne den sædvanlige runde for at bringe værktøj og værk ud af cellerne. En nylig dømt mand, som ifølge den uvante næring led af heftig diarré, bad overfangevogteren om tilladelse til at tømme klosetspanden i sin celle paa grund af den slette lugt, og da han endnu en gang kunde blive syg om natten. Overfangevogteren viste ham barsk af; det var imod reglementet. Manden havde maattet tilbringe natten i sin skrækkelige stilling. Men Martin, som ikke vilde lade manden være i en saa afskyelig situation, sagde, han vilde selv tømme klosetspanden og gjorde det ogsaa. En fangevogter, som tømmer en fanges klosetspand, er naturligvis imod reglementet, men Martin viste manden denne tjeneste paa grund af sin naturs menneskelighed, og manden var naturligvis meget taknemlig.

Hvad børnene angaar, saa er der i den sidste tid talt og skrevet meget om fængslernes fordærvelige indflydelse paa unge børn. Hvad der bliver sagt, er sandt. Et barn bliver ved fængselslivet meget fordærvet. Men den fordærvelige indflydelse udgaar ikke fra fangerne, den udgaar fra det hele fængselssystem — fra direktøren, de geistlige, fangevogterne, fra den øde celle, isoleringen, den oprørende ernæring, fængselsreglementet, den maade, som disciplinen bliver udøvet paa, det hele liv. Der er truffet alle optænkelige forholdsregler, for at barnet ikke engang faar de fanger, der er over seksten aar, at se; børnene sidder i kirken bagved et forhæng og har deres fritimer i smaa gaarde, hvor ingen sol kommer, blot forat de ikke skal faa de ældre fanger at se. Men sandheden er, at den eneste virkelig menneskelige indflydelse, som udøves i fænglerne, udgaar fra fangerne. Deres munterhed under skrækkelige omstændigheder, deres sympati for hinanden, deres beskedenhed, deres elskværdighed, det venlige smil, som de hilse hinanden med, naar de mødes, den fuldkomne ro, hvormed de føje sig i deres straf, alt det er ganske vidunderligt, og jeg har selv lært meget godt af dem. Jeg vil ikke foreslaa, at børnene i i kirken ikke skal sidde bag ved et forhæng, eller at de skal have deres fritimer sammen med de andre. Jeg vil blot slaa fast, at den slette indflydelse ikke udgaar fra fangerne, men fra fængselssystemet selv. Der er ikke en eneste mand i Reading-fængslet, som ikke gærne havde taget de tre børns straf paa sig. Jeg saa dem tilsidst den tirsdag, som fulgte efter deres dom. Jeg gik klokken halv tolv med omtrent tolv andre mænd til fritimen, og de tre børn gik forbi os, ledsaget af en fangevogter; de kom fra den triste mørke gaard, hvor de havde havt deres fritime. Jeg saa i mine kammeraters øjne den største og hjærteligste medfølelse, da de saa dem. Fanger er, som en sammenhørende menneskeklasse, overordentlig venlige og kærlige mod hverandre. Lidelser og fællesskab i lidelser gør menneskene godmodige, og dag efter dag følte jeg med tilfredsstillelse og glæde, hvad Carlyle et eller andet sted kalder den stille rytmiske ynde ved det menneskelige „kammeratskabsforhold". I denne og i alle andre henseender er filantroperne paa den forkerte vej. Ikke fangerne trænge til forvandling, men fængslerne.

(Forts.)

Expeditionens brevkasse:

R. H., København, mottat kr. 10.

N. W., Malmø, mottat kr. 4.50.

Authen & Petlitz bogtrykkeri.